

Osídlenie Zvolenskej kotliny v 2. polovici 16. storočia*

OTO TOMEČEK

Katedra histórie, Fakulta humanitných vied Univerzity Mateja Bela, Banská Bystrica

Pre výskum stavu a čiastočne aj charakteru osídlenia Zvolenskej kotliny v 2. polovici 16. storočia sú mimoriadne vhodným východiskom predovšetkým daňové portálne (dikálne) a domové súpisy. Uvedené materiály totiž uvádzajú všetky zdanené sídla na sledovanom území v jednotlivých rokoch zdanenia väčšinou zoradené podľa jeho aktuálneho vlastníka – zemepána. Popri tom sa pri každom sídle uvádza počet zdanených port, teda dobových daňových jednotiek. V niektorých prípadoch sa dozvedáme aj údaje o rozložení počtu port v rámci jednotlivých sociálnych skupín v obci (richtár, mlynár, sedliaci, želiari, slobodníci, remeselníci, chudoba). Výnimočne tiež skromné údaje o charaktere sídla a jeho postavení v rámci panstva. Takto nás daňové súpisy napríklad informujú o tom, že dediny Môťová a Hrochoť sú v skúmanom období obývané slobodníkmi (libertini) a poľovníkmi (venatores) Zvolenského resp. Vígľaškého hradného panstva.¹

Na druhej strane je však potrebné pristupovať k hodnoteniu uvedených súpisov z pohľadu výskumu osídlenia veľmi obozretne a kriticky. Uvedené materiály totiž nemusia zachytávať všetky v danej dobe existujúce sídla, ale len zdanené sídla. Sídla, ktoré boli dočasne, alebo trvale vyňaté zo zdanenia, do súpisov zaradené neboli. Iné zase

* Príspevok vznikol v rámci riešenia grantovej úlohy VEGA 1/4541/07 Osídlenie Zvolenskej kotliny od včasného stredoveku do polovice 19. storočia.

¹ Obe sídla boli založené už v stredoveku ako osady poľovníkov a strážcov lesov. Pravdepodobne najstaršou takouto osadou zabezpečujúcou tieto služby pre v tom čase ešte kráľovský hrad Zvolen boli Hájniky. O tom nás presvedča aj samotný názov sídla, ktorý patrí medzi typické názvy služobníckych osád. Neskôr túto funkciu pre hrad Zvolen plnili aj obyvatelia dedín Badín a Môťová. V rámci Vígľaškého panstva mala takýto charakter dedina Hrochoť. Sídlu rovnakého významu sa nachádzalo pravdepodobne aj na území Lupčianskeho panstva. Naznačuje to názov dnes už neznámej dediny, ktorá v prameňoch vystupuje pod názvami *Togarth*, *Tergorth*, *Thergarth aliter Tiergarten* a pod. Toto sídlo ako jediné zo spomenutých ležalo na východnom okraji panstva, teda už za hranicami Zvolenskej kotliny.

mohli byť zdanené spolu so susedným významnejším sídlom, takže sa tiež ako samostatne zdanené do súpisu v danom roku vôbec nemuseli dostať. Absencia niektorých sídel v určitom roku zdanenia tieto tvrdenia jasne potvrdzuje. Reálne zhodnotiť stav osídlenia tak môžeme len vtedy, keď sledujeme výskyt jednotlivých sídel v časovo širšom období a nie iba v určitom roku. Aj v tomto konkrétnom prípade preto bolo potrebné sledovať všetky dostupné daňové súpisy z 2. polovice 16. storočia. Následne ich porovnať navzájom, prípadne takto zistené výsledky porovnať so zisteniami získanými štúdiom iných písomných prameňov.

Portálne daňové súpisy nevytvádzajú celkom zreteľne ani o veľkosti jednotlivých sídel. Udávajú len počty zdanených usadlostí v rámci jednotlivých sídel podľa počtu brán. Vzhľadom na proces drobenia usadlostí však v tomto období jedna brána (porta) už nezodpovedala jednej celej usadlosti. Uvedené počty port preto nepodávajú reálny obraz o počte usadlostí, či dokonca domov. Počty port však možno použiť aspoň ako kritérium pri porovnaní relatívnej veľkosti skúmaných sídel.

V daňových súpisoch z 2. polovice 16. storočia sa objavuje spolu 60 sídel ležiacich na území Zvolenskej kotliny.² Až dve tretiny spomedzi nich, spolu 40 sídel, je zaznamenaných vo všetkých sledovaných súpisoch v tomto období.³ Tieto pravidelne sa objavujúce sídla v portálnych daňových súpisoch sú Bečov, Čáčín, Čerín, Dúbravica, Duby, Hrochof, Hronsek, Kráľová, Kremnička, Lieskovec, Lučatín, Lukové, Lupča, Malachov, Dolná a Horná Mičína, Môlča, Očová, Oravce, Podkonice, Ponická Lehôtka, Poniky, Priechod, Pršany, Radvaň, Dolný a Horný Rakytovec, Sampor, Sebedín, Selce, Senica, Sielnica, Skubín, Veľká Slatina, Šalková, Veľká Lúka, Vlkanová, Závada, Zolná a Zvolen.

Zvyšných 20 sídel (Badín, Hájniky, Kostiviarska, Kováčová, Kynceľová, Lukavica, Majer, Môťová, Nemce, Peťová, Platina, Podlavice, Povrazník, Rudlová, Rybáre, Sásová, Malá Slatina, Šajba (Strelníky), Sv. Jakub a Trebuľa) v niektorých zo sledovaných daňových portálnych súpisoch absentuje. Najmenej často spomedzi nich sa v portálnych súpi-

² Magyar országos levéltár (ďalej MOL), E 158, mikrofilm č. 1670, Regesta et Conscriptiones Dicarum Comitatus Zoliensis.

³ V období 2. polovice 16. storočia sme sledovali daňové portálne súpisy z rokov 1549, 1553, 1559, 1563, 1566, 1572, 1588, 1593, 1596.

soch objavujú menšie sídla Peťová a Platina.

Peťová sa ako zdanené sídlo uvádza v portálnych súpisoch v priebehu celého 16. storočia iba v rokoch 1541, 1542, 1563 a 1566. Kým v prvých dvoch rokoch sa uvádza ako riadne zdanené sídlo, tak v 60. rokoch už len v súvislosti so zdanením miestneho mlynára. Zriedkavý výskyt Peťovej možno vysvetliť dočasným vyňatím zo zdanenia, resp. s jej zdanením spolu s niektorým iným geograficky blízko ležiacim sídlom, alebo s takým sídlom, s ktorým mala Peťová rovnakého zemepána. Z uvedených zápisov nie je možné určiť, či uvedené sídlo možno stotožniť s Hornou Peťovou (neskorší Iliáš), alebo Dolnou Peťovou. Horná Peťová sa prvýkrát v daňových súpisoch v 16. storočí objavuje až v roku 1598.⁴ Je to zároveň nepriamy dôkaz o súbežnej existencii Dolnej Peťovej.

Druhé spomenuté sídlo Platina sa objavuje len v súpisoch z rokov 1541, 1542, 1549 a 1553. Po roku 1553 sa viac sídlo tohto názvu v žiadnom daňovom ani domovom súpise neobjavuje. V prípade tohto sídla možno predpokladať zmenu kvality sídla, ktoré mohlo pustnutím nadobudnúť buď charakter majera, či samoty, alebo úplne spustnúť. Jeho približnú polohu nám vymedzuje doposiaľ zachovaný vrch Nad Platinou a starý názov prístenného hostinca (Platina resp. tiež Podplatinu Diversorium), ktorý ležal pod týmto vrchom medzi Hronsekom a Veľkou Lúkou. Je možné, že práve tu na mieste tohto prístenného hostinca ležala aj pôvodná osada.⁵

Výpočet spomenutých 60 sídel nemožno považovať za úplný. Do

⁴ MOL, A 2679, Regestum Connumerationis Domorum Comitatus Zoliensis 1598 (vo fotozbiere HÚ SAV v Bratislave), taktiež DÁVID, Z.: *Az 1598. évi házösszeírás*. Budapest, 2001, s. 654.

⁵ Prístenný hostinec *Platina* na svojich mapách zakreslil tvorca prvej modernej mapy Uhorska Ján Lipský. Na jeho mape vydané v roku 1806 je zaznačený medzi Hronsekom a Veľkou Lúkou. – LIPSZKY, J.: *Mappa generalis regni Hungariae*. Pest, 1806. V dodatočne vydanom zozname všetkých sídel zaradených do mapy je *Platina* v popise kvality sídla uvedená ako *Popina*, teda krčma, resp. prístenný hostinec. – LIPSZKY, J.: *Repertorium locorum objectorumque*. Buda, 1808. V pôvodnej a podrobnejšej rukopisnej mape Zvolenskej stolice z roku 1799 (Conspectus praevious incl: cottus Zoliensis) Ján Lipský zaznačil Platinu ako hostinec (Diversorium vel Popina) blízko križovatky ciest, ktoré spájali Hronsek so Samporom a Veľkou Lúkou s Dolnou Míčinou. Hostinec Platina sa približne na rovnakom mieste objavuje zakreslený aj na niektorých ďalších mladších mapách, medzi inými aj na mapovom liste 2. vojenského mapovania. Porovnaj: *A második katonai felmérés*. Budapest, 2005 (DVD).

portálnych súpisov neboli zaradené dve slobodné kráľovské banské mestá Banská Bystrica a Ľubietová. Obe tieto mestá boli vyňaté zo stoličnej správy a patrili priamo pod správu kráľa. Aj spôsob ich zdaňovania sa preto od ostatných sídel líšil. Z ďalších menších sídel neboli do portálnych súpisov zaradené napríklad ani podhradská osada Vígláš, či dedina Iliáš. V prípade druhej menovanej však je možné, že v tomto čase ešte vystupovala pod názvom Peťová. Do daňových súpisov nebola zaradená ani pôvodne hutnícka osada Moštenica, ktorá patrila pod správu Banskobystrickej banskej komory.⁶ Sumárny počet sídel na skúmanom území bol preto v skutočnosti ešte vyšší.

Medzi sídla navyše môžeme radiť aj dva v tom čase stále obývané hrady Ľupča a Vígláš, ktoré boli stále sídlami rovnomenných hradných panstiev. Hrad Zvolen, ležiaci mimo kotliny bol v tom čase už pusty a len výnimočne obývaný rôznymi vojenskými posádkami.⁷ Jeho úlohu v tomto období už dlhšiu dobu plnil pohodlnejší Zvolenský zámok.

Urobiť úplný výpočet samôt (napr. majerov, mlynov, píl, či prícestných hostincov) je pomerne problematické, nakoľko nie vždy poznáme presnú polohu daného sídla, či objektu. Väčšinou však bývalo zvykom, že mlyny, píly a prícestné hostince stávali mimo vlastný intravilán obcí a možno ich preto považovať za samoty.

V priebehu 16. storočia sa mlynári spomínajú vo viacerých sídlach.⁸ V ich blízkosti preto možno predpokladať mlynárske obydlia pozostávajúce zo samotnej výroby a obytného objektu mlynárskej rodiny. Pomerne pravidelne sa so zmienkami o mlynoch, resp. mlynároch stretávame v sídlach Badín, Hájniky, Lieskovec, Ľupča, Dolná Mičiná, Očová, Poniky, Radvaň, Selce, Sielnica, Veľká Slatina, Šalková a Zolná. Dvakrát

⁶ Územie Ľupčianskeho panstva na okolí neskoršej Moštenice bolo dobre známe a zrejme aj hospodársky využívané minimálne od začiatku 14. storočia. Svedčí o tom doklad v privilégii pre mestečko Ľupča z roku 1340, kde sa spomína ako terra *Mosnyce*. – JUCK, L. (ed.): *Výsady miest a mestečiek na Slovensku I. (1238 – 1350)*. Bratislava, 1984, s. 131, č. 159. Samotná osada Moštenica však vznikla až na konci 15. storočia pri 2 hutách (rafinačnej a sciedzacej) turzovsko-fuggerovskej spoločnosti. – SKLADANÝ, M.: Moštenická sciedzacia huta v rokoch 1496 až 1526. In: *Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského. Historica XLI*. Bratislava, 1995, s. 107.

⁷ Hrad Zvolen (Starý Zvolen, dnes Pustý hrad) vyhorel a prestal byť trvalo obývaný ešte v stredoveku. Už ako neobývaný je vyobrazený aj na známej Willenbergovej vedute Zvolena z konca 16. storočia.

⁸ MOL, E 158, mikrofilm č. 1670, Regesta et Conscriptioes Dicarum Comitatus Zoliensis.

sa stretávame so zmienkou o mlynárovi v Dúbravici, Peťovej, Vlkanovej a vo Zvolene.⁹ Len raz sa spomínajú mlynári v Kráľovej (1566), Kremničke (1588) a Podkoniciach (1588).

Z hľadiska veľkosti sídel je jasné, že v uvedenom období boli najväčšími sídlami slobodné kráľovské mestá (Banská Bystrica, Zvolen, Lubietová). Pri oboch banských mestách sa počet port vzhľadom na odlišný spôsob ich zdanenia nikdy neuvádzal. V prípade Zvolena bol uvádzaný počet port spomedzi všetkých sídel na území kotliny vždy najvyšší. V rámci mestečiek sa najvyšší počet port uvádzal vždy v Lupči. O niečo menšie boli Poniky a Veľká Slatina.

Z pohľadu počtu zdanených port patrili medzi najväčšie dediny na území Zvolenskej kotliny predovšetkým Badín, Očová, Selce a Sielnica. V niektorých rokoch do popredia popri nich vyskočili aj dediny Hájniky, Môľová, či Podlavice. Naopak medzi najmenšie na základe tohto kritéria možno radiť najmä Duby, Kráľovú, Lukavicu, Lukové, Platinu, Povrazník, oba Rakytovce a Trebuľu.

Podstatne lepší obraz o veľkosti jednotlivých sídel podáva stoličný daňový súpis domov z roku 1598, ktorý na rozdiel od portálnych súpisov vypovedá o počte zdanených domov. Obývaný dom sa stal daňovou jednotkou práve v roku 1598. Ako daňová jednotka sa však používal len krátku dobu do roku 1606, kedy bol opätovne nahradený portou.¹⁰

Podľa daňového súpisu domov Zvolenskej stolice z roku 1598 sa v 57 zdanených sídlach, ktoré ležali na území Zvolenskej kotliny nachádzalo spolu 1543 domov.¹¹ V skutočnosti bolo na tomto území podstatne viac obývaných domov. Od zdanenia boli oslobodené zemianske kúrie, majere, domy richtárov, žobrákov, chudobince, školy a krčmy, kde sa čapovalo panské víno.¹² Z tohto dôvodu tieto objekty súpis nevidoval. V prípade 2 slobodných kráľovských miest (Banská Bystrica, Lubietová), ktoré sa síce v súpise objavili sa neuvádzal počet domov. Napokon do súpisu neboli zaradené ani niektoré ďalšie menšie sídla. Medzi tie, ktoré

⁹ V prípade Zvolena súpis v roku 1566 upresňuje, že mlyn sa nachádza v podhradí (sub castro).

¹⁰ ŽUDEL, J.: Daňové súpisy domov slovenských stolíc z roku 1598. In: *Slovenská archivistika*, XXVII, 1992, č. 1, s. 73.

¹¹ MOL, A 2679, Regestum Connumerationis Domorum Comitatus Zoliensis 1598 (vo fotozbierke HÚ SAV v Bratislave), taktiež DÁVID, *Az 1598. évi házösszeírás*, s. 654-656.

¹² ŽUDEL, *Daňové súpisy domov ...*, s. 74.

v tom čase existovali, no napriek tomu neboli do súpisu zapísané, možno zaradiť Moštenicu, Skubín, Vígľaš a Dolnú Peťovú. V porovnaní s portálnymi súpsmi z 2. polovice 16. storočia sa v súpise domov neobjavili už ani osady, či majere Platina a Trebuľa.

V takejto čiastočne skreslenej situácii pripadalo priemerne na jedno zdanené sídlo približne 27 obytných domov. Tento priemer samozrejme vysoko prevyšovalo mesto Zvolen a mestečko Lupča. Vo Zvolene bolo zaevidovaných najviac zdanených domov spomedzi všetkých uvedených sídel ležiacich v kotline (114). Mestečko Lupča malo 112 zdanených obytných domov, čo bolo iba o dva domy menej ako bolo vo Zvolene.¹³ V mestečku Veľká Slatina bolo zdanených 96 domov.¹⁴ Spomedzi nich bolo 8 obývaných slobodníkmi (libertínmi). Tretie mestečko Poniky bolo v súpise uvedené aj spolu s blízkou osadou Lehôtka.¹⁵ V obidvoch týchto sídlach bolo zdanených spolu 83 domov. Rovnako aj v tomto prípade bolo 8 spomedzi nich obývaných slobodníkmi.

¹³ V samotnom mestečku bolo 96 domov. Zvyšných 16 domov pripadalo na obyvateľov ulice (Platearj ibidem), ktorá neskôr vystupuje ako samostatné sídlo pod názvom Ulica, Ulička, či Lupčianska Ulica.

¹⁴ V súpise sa v tomto roku Veľká Slatina ako mestečko neuvádza. Z tohto dôvodu ju medzi mestecká nezaradil ani Z. Dávid, ktorý daňové súpisy domov v Uhorsku z roku 1598 spracoval. Porovnaj: DÁVID, *Az 1598. évi házósszeírás*, s. 655. Vzhľadom na fakt, že v portálnych súpisoch v priebehu 2. polovice 16. storočia vystupuje pravidelne ako mestečko (oppidum), možno Veľkú Slatinu zaradiť práve do tejto kategórie sídel. Toto potvrdzuje aj M. Majtán, ktorý uvádza, že Slatina sa v dobových listinách spomína ako mestečko a jej obyvatelia ako mešťania od začiatku 15. storočia. – MAJTÁN, M.: *Názov a najstaršie dejiny Zvolenskej Slatiny (do konca 15. storočia)*. In: *Historický časopis*, 46, 1998, č. 2, s. 293. Nesprávny je teda aj údaj z *Vlastivedného slovníka obcí na Slovensku*, podľa ktorého sa Veľká Slatina stala mestečkom až v 17. storočí. Vid: *Vlastivedný slovník obcí na Slovensku III*. Bratislava, 1978, s. 367.

¹⁵ V samotnom súpise ani Poniky nie sú vyslovene uvádzané ako mestečko. Aj Z. Dávid Poniky uvádza ako obec, či dedinu. Porovnaj: DÁVID, *Az 1598. évi házósszeírás*, s. 655. Poniky však už od začiatku 15. storočia (výsady z rokov 1400 a 1404) možno radiť do kategórie sídel označovaných dobovými prameňmi termínom libera villa, teda slobodná dedina. Postupne v priebehu 15. storočia, keď význam slobodných dedín klesá a termín libera villa sa pozvoľna vytráca z dobovej praxe, sa aj Poniky postupne pretransformovali na mestečko (oppidum). Takto Poniky označuje už listina Ľudovíta II. z roku 1511. – MOL, *Diplomatikai levéltár (ďalej DL) 101 432*. Podľa: FUKASOVÁ, D.: *Libera villa (k otázke sociálno-právnej klasifikácie sídel na Slovensku v stredoveku)*. Nepublikovaná diplomová práca obhájená na katedre histórie FF TU v Trnave v roku 2006, s. 78. V portálnych súpisoch z 16. storočia sa ako mestečko Poniky uvádzajú iba v rokoch 1548 a 1593.

Viac zdanených domov ako v Ponikách bolo v niektorých dedinách. V Radvani, ktorá už od 17. storočia vystupuje ako mestečko, mohlo byť v tomto roku maximálne 100 domov.¹⁶ Vysoký počet domov výrazne prevyšujúci priemer pripadajúci na jedno zdanené sídlo mali aj Badín (99 domov) a Očová (96). Z celkového počtu domov v oboch dedinách boli v Badíne 3 a v Očovej 2 domy obývané slobodníkmi.

Odrátajúc údaje za mesto Zvolen a mestečká Lupča, Veľká Slatina a Poniky (s Lehôtkou) dospievame k záveru, že v zvyšných 52 dedinách a osadách sa nachádzalo 1138 zdanených domov. Priemerný počet na jedno vidiecke sídlo tak dosahoval hodnotu približne 22 zdanených domov. Sídlami ktoré sa najviac približovali k tomuto priemeru boli Hrochof, Lučatín, Horná Mičina, ktoré mali zhodne po 24 zdanených domov a Môťová, Priechod a Vlkanová, ktoré mali rovných 20 domov. Najmenšie sídla, kde bolo menej ako 5 zdanených domov boli Bečov, Duby, Horná Peťová, Horný a Dolný Rakytovec. Najmenšia spomedzi nich bola Horná Peťová s 2 domami.

Podľa veľkostnej klasifikácie, ktorú vypracoval J. Žudel, môžeme zdanené sídla rozdeliť do 7 veľkostných skupín.¹⁷ Do 1. veľkostnej skupiny s 1 až 5 domami patrili sídla Bečov, Duby, Horná Peťová, Dolný a Horný Rakytovec. Do 2. skupiny sídel s počtom 6 až 10 domov patrili Čerín, Hronsek, Kyncelová, Lukové, Nemce, Povrazník a Malá Slatina (Slatinka). Skupinu sídel s 11 až 20 domami tvorili dediny Čáčín, Dúbravica, Kováčová, Kráľová, Lukavica, Majer, Môlča, Môťová, Oravce, Priechod, Pršany spolu s Malachovom,¹⁸ Rudlová, Sampor, Sásová, Sebedín, Senica, Sv. Jakub spoločne s Kostiviarskou,¹⁹ Vlkanová. Veľkostnú skupi-

¹⁶ Uvedený počet domov sa podľa zápisu v súpise neviaže na Radvaň, ale na majetky Františka Radvanského. V tomto počte preto môže byť okrem samotnej Radvane zarátaný aj Skubín (ten nie je v súpise vôbec uvedený) a časť Malachova, ktoré v tomto čase patrili Radvanským.

¹⁷ ŽUDEL, J.: Osídlenie v roku 1598. In: *Atlas Slovenskej socialistickej republiky*. Bratislava, 1980, s. 114-115, taktiež: ŽUDEL, J.: Hlavné znaky vývoja osídlenia Slovenska v 16. storočí. In: *Historický časopis*, 45, 1997, č. 4, s. 580.

¹⁸ V prípade týchto dvoch sídel sa v súpise uvádza len súčet domov za obe sídla. Obe sídla, alebo minimálne aspoň jedno z nich, preto možno radí do veľkostnej skupiny s menším počtom domov.

¹⁹ Aj v prípade týchto sídel sa v súpise uvádza len súčet za obe sídla. Vzhľadom na fakt, že tento súčet predstavoval 19 domov, minimálne jedno sídlo muselo patriť do veľkostnej skupiny s menším počtom domov.

nu s 21 až 30 domami reprezentovali sídla Hrochof, Kremnička, Lučatín, Dolná Mičiná, Horná Mičiná, Podkonice, Podlavice, Rybáre, Šajba, Šalková a Zolná. V poradí 5. veľkostnú skupinu, do ktorej patrili sídla s 31 až 50 domami tvorili Hájniky, Lieskovec, Selce, Sielnica a spoločne Veľká Lúka aj so Závadou.²⁰ V poradí 6. veľkostnú skupinu reprezentovali sídla Badín, Očová, Poniky spoločne s Lehôtkou,²¹ Radvaň,²² Veľká Slatina. Poslednú 7. skupinu sídel s najväčším počtom domov tvorili sídla, kde bolo viac ako 100 domov. Spomedzi sídel uvedených v daňovom súpise domov Zvolenskej stolice z roku 1598 takými boli iba Zvolen a Ľupča.²³

Najviac sídel na skúmanom území kotliny za danej situácie spadalo do veľkostnej skupiny s 11 – 20 domami (34 %). Nasledovali sídla, ktoré mali 21 – 30 domov (20, 8 %) a 6 – 10 domov (13, 8 %). Zhodným 9, 4 % podielom boli zastúpené sídla spadajúce do 3 skupín, od 1 – 5 domov, 31 – 50 domov a 51 – 100 domov. Najmenej sídel patrilo do veľkostnej skupiny, v ktorej bolo viac ako 100 domov (3, 8 %).

Podobnú situáciu ako na území kotliny pozorujeme aj na území celej Zvolenskej stolice. Aj tu bolo zastúpených najviac sídel veľkostnej kategórie od 11 – 20 domov. Tie však na rozdiel od kotliny dosahovali výrazne nižší percentuálny podiel voči celkovému počtu sídel na území stolice (24 %). O trochu vyššie percento (26, 9 %) dosahovala táto kategória sídel v rámci celého Slovenska, kde taktiež predstavovala skupinu s najväčším počtom sídel.²⁴

Práve uvedené daňové súpisy domov predstavujú historický prameň, ktorý nám umožňuje vytvoriť si aspoň čiastočnú predstavu o dobovom vzhľade vidieckych sídel na území kotliny. V prípade slobodných kráľovských miest Banská Bystrica a Zvolen nám dobový vzhľad a charakter mesta dokumentujú už aj niektoré zaujímavé obrazové pramene.

²⁰ S posledne menovaných dvoch sídel bola menším sídlom Závada, preto možno predpokladať, že práve ona patrila do kategórie sídel s menším počtom domov.

²¹ Spomedzi týchto dvoch sídel sem v skutočnosti patrili pravdepodobne len Poniky.

²² Sídlom Radvaň sa priamo v súpise neuvádza (viď poznámka č. 16). Možno však predpokladať, že patrila práve do tejto veľkostnej skupiny sídel.

²³ Počet domov v Ľupči presiahol hranicu 100 domov len vďaka súčtu s časťou Ulica, ktorá v neskoršom období vystupuje ako samostatné sídlo (viď poznámku č. 13).

²⁴ Porovnaj: ŽUDEĽ, Hlavné znaky vývoja osídlenia Slovenska v 16. storočí, s. 580.

Vzhľad Banskej Bystrice v tomto období dokumentujú predovšetkým veduta Jana Willenberga a dva zachované plány mesta. Na zachovanej polovici Willenbergovej veduty Banskej Bystrice z konca 16. storočia vidieť mohutné kamenné opevnenie mestského hradu.²⁵ Pred ním sa však tiahne drevené palisádové opevnenie mesta, ktoré zreteľne potvrdzuje, že časť mestského opevnenia bola ešte stále postavená iba z dreva.

Uvedenú situáciu potvrdzujú aj dva najstaršie pôdorysné plány mesta pochádzajúce z približne rovnakého obdobia.²⁶ Tie zároveň zobrazujú Banskú Bystricu ako typické mestské sídlo s veľkým námestím (Ring) a niekoľkými ulicami (Obergassen, Untergassen, Silbergassen, Badergassen, Grangassen a Neügassen), na konci ktorých sa nachádzalo 5 mestských brán. Jednotlivé domy vytvárali súvislú uličnú zástavbu s orientáciou smerom do jednotlivých ulíc a k námestiu. Od zadných traktov domov sa až k mestským hradbám tiahli záhrady. Z významnejších objektov zakreslených vo vnútri mesta možno spomenúť mestský hrad s farským kostolom a radnicou, Farský dvor, Horný dom na námestí, Komorský dvor, mestskú vežu s väznicou, či mestský špitál. Za hradbami mesta sú na oboch plánoch navyše zakreslené tiež dva mlyny (Dolný a Horný) na rieke Bystrica. Jeden z týchto dvoch plánov navyše zaznamenáva aj horné uhliisko za mestskými hradbami.

O vzhľade mesta Zvolen na konci 16. storočia si taktiež možno urobiť obraz najmä na základe dvoch unikátnych vedút Jana Willenberga datovaných rokom 1599.²⁷ Na oboch vyobrazeniach dominuje nad mestom postavený zámok, ktorý v tom čase plnil dôležitú funkciu v rámci protitureckej obrany mesta, ale aj celého regiónu Zvolenskej kotliny. Samotné mesto bolo podľa oboch vedút len čiastočne opevnené kamennými múrmi. Západné opevnenie mesta bolo ešte stále drevené.

²⁵ Uvedená veduta je najstarším známym obrazovým prameňom znázorňujúcim mesto Banská Bystrica. Odborná literatúra ju zvykne datovať do roku 1590, alebo 1596. Pozri: PIFL, A.: Dve kapitoly z banskobystrickej renesancie. In: *Banská Bystrica : Sborník prác k 700. výročiu založenia mesta*. Martin, 1955, s. 77.

²⁶ Ich pôvodné datovanie do roku 1589 spochybnil I. Graus, ktorý dobu ich vzniku posunul na začiatok 17. storočia medzi roky 1606 – 1608. GRAUS, I.: K datovaniu najstarších tzv. ferrariovských pôdorysných plánov Banskej Bystrice. In: *Pamiatky a múzeá*, 2000, č. 1, s. 22.

²⁷ Ich reprodukcie pozri: VANÍKOVÁ, V. (ed.): *Zvolen : Monografia k 750. výročiu obnovenia mestských práv*. Martin, 1993, s. 206 a 217.

Uprostred mesta pod zámkom bola zreteľne sformovaná zástavba rozlahlého námestia obdĺžnikového tvaru, v strede ktorého stál farský kostol s pristavanou radnicou. V jeho bezprostrednej blízkosti sa nachádzala tiež škola a drevená zvonica.

Na vývoj sídelných pomerov sledovaného územia mali negatívny vplyv vpády tureckých vojsk v priebehu 2. polovice 16. storočia. Banské mestá na strednom Slovensku (medzi ne patrila aj Banská Bystrica a Ľubietová) sa dostali do bezprostredného tureckého ohrozenia predovšetkým po porážke oddielov zvolenského župana a banskomestského kapitána Jána Balašu v bitke pri Sečanoch v roku 1562. Už na jar roku 1564 sa menší turecký oddiel dostal až k Vígľašu, odkiaľ ich však odohnal kastelán hradu. Dva roky po tejto udalosti, v roku 1566, však Turci vyplienili Očovú.²⁸ O tom, že moc Turkov v tomto čase siahala až na územie Vígľašského panstva svedčí aj fakt, že podľa ustanovenia mieru v Edirne z roku 1568 mala práve cez Vígľaš viesť hranica Turkami spoplatnených obcí.²⁹

Od konca 16. storočia nás portálne súpisy informujú v prípade niektorých obcí aj o ich zdaňovaní zo strany Turkov. O prenikaní Turkov do Zvolenskej kotliny aj z krupinskej strany svedčí to, že v roku 1572 sa medzi Turkami spoplatnenými obcami objavujú Domaníky, Rakovec a Kráľovce, ležiace na južnom okraji Zvolenskej stolice. Ešte v 70. rokoch 16. storočia plienili Turci znovu v Očovej a vtrhli tiež do Malej Slatiny, Lieskovca, Môtovej, Hrochote, Šajby, Čerína a Zolnej.³⁰ Pravdepodobne v júli 1587 Turci plienili v oblasti opäť, pričom tentoraz vypálili Veľkú Slatinu.³¹ V portálnom súpise z roku 1588 sa Veľká Slatina naozaj uvádza ako spustošená a druhá Malá Slatina sa nespomína vôbec. Ako Turkami spoplatnené dediny sa okrem toho v tom istom roku uvádzajú Čerín,

²⁸ MEDVECKÝ, K. A.: *Detva : monografia*. Zvolen, 1995, s. 35; taktiež ALBERTY, J.: Dejiny obce. In: *Očová : história a súčasnosť*. Žilina, 1999, s. 38.

²⁹ Od línie Filákov - Vígľaš - Levice - Ostrihom na juh malo byť Turkami spoplatnené územie. - KOPČAN, V.: *Turecké nebezpečenstvo a Slovensko*. Bratislava, 1986, s. 63.

³⁰ Vid': KOPČAN, *Turecké nebezpečenstvo a Slovensko*, s. 74-75; MEDVECKÝ, *Detva*, s. 36. Podľa J. Albertyho Turci Očovú vyrabovali a podpálili 22. 7. 1576. - ALBERTY, *Dejiny obce*, s. 38.

³¹ KOPČAN, *Turecké nebezpečenstvo a Slovensko*, s. 80. Medvecký namiesto roku 1587 udáva vypálenie Slatiny v roku 1588. Navyše v tomto roku uvádza aj vyplienenie blízko ležiacej Môtovej. - MEDVECKÝ, *Detva*, s. 38.

Čačín, Dúbravica, Hrochoť, Lieskovec, Lukové, Môťová, Očová a Oravce.³² Podľa uvedeného je jasné, že turecké vojenské oddiely už pravidelne operovali aj priamo na území Zvolenskej kotliny a často ohrozovali predovšetkým obce na území Vígľašského panstva.

V nasledujúcom období Turci začali podnikať svoje vpády aj do ďalších oblastí Zvolenskej kotliny. Dňa 25. 6. 1590 vyplienili Dolnú Mičtinu a odvliekli odtiaľ asi 140 zajatcov. Podobne dopadli 16. 5. 1591 Vlkanová, 5. 11. 1591 Šalková a deň pred Vianocami 23. 12. 1591 aj Bečov.³³ Zápisy o tomto tureckom plienení sa objavili aj v portálnom súpise z roku 1593, kde sa pri Dolnej Mičtinej,³⁴ Šalkovej³⁵ a Vlkanovej³⁶ objavili pripísané poznámky potvrdzujúce ich vyplienenie v predošlom období. Vzhľadom na uvedené vojenské akcie sa počet Turkami spoplatnených obcí na území Zvolenskej kotliny ešte viac zvýšil, takže v roku 1593 k vyššie spomenutým pribudlo mestečko Poniky a dediny Bečov, Hronsek, Dolná a Horná Mičtiná, Sampor, Sebedín, Veľká Lúka, Závada a Zolná.³⁷

Plieniecie pokračovalo aj na samotnom sklonku 16. storočia. V októbri 1599 sa tatárske oddiely bojujúce po boku Turkov dostali až ku Zvolenu. Tu sa rozdelili na menšie oddiely, ktoré sa vydali na všetky strany. Jeden z týchto oddielov sa pritom dostal až do bezprostrednej blízkosti Banskej Bystrice.³⁸

Turecké vpády do oblasti stredného Slovenska zmenili aj vzhľad niektorých tunajších sídel. K už predtým existujúcim hradom (Zvolen, Lupča, Vígľaš, Banská Bystrica) pribudli v tomto období ďalšie opevnenia. Kostoly v Očovej a Veľkej Slatine prebudovali na menšie protiturecké pevnôstky.³⁹ Práve v 2. polovici 16. storočia bola postavená pevnosť na námestí v Ľubietovej⁴⁰ a menšia pevnôstka palisádového charakteru

³² MOL, E 158, mikrofilm č. 1670, Regesta et Conscriptioes Dicarum Comitatus Zoliensis.

³³ KOPČAN, *Turecké nebezpečenstvo a Slovensko*, s. 82- 83.

³⁴ „Turcis subditi ac per Turcas depopulati“.

³⁵ „... ab hinc tertio depopulata erat per Turcas“.

³⁶ „per Turcas depopulata“.

³⁷ MOL, E 158, mikrofilm č. 1670, Regesta et Conscriptioes Dicarum Comitatus Zoliensis.

³⁸ KOPČAN, V. – KRAJČOVIČOVÁ, K.: *Slovensko v tieni polmesiaca*. Martin, 1983, s. 65; taktiež: KOPČAN, *Turecké nebezpečenstvo a Slovensko*, s. 100.

³⁹ KOPČAN – KRAJČOVIČOVÁ, *Slovensko v tieni polmesiaca*, s. 173.

⁴⁰ HANDZO, C. J.: *Dejiny ev. a v. cirkevného sboru v Ľubietovej*. Martin, 1941, s. 30.

aj v Ľubietovskej poddanskej obci Šajba.⁴¹ Na vojnové pomery brali celkom určite ohľad aj stavitelia pri výstavbách, či prestavbách kaštieľov v Dúbravici, Hájnikoch, Hronseku, Kráľovej, Mičinej (Dolnej aj Hornej) a Radvani.

Pravdepodobne najvýraznejšie sa turecké vpády v 16. storočí prejavili v Malej Slatine, ktorá sa z portálnych súpisov 1588 a 1593 úplne vytratila. Opätovne sa v nich potom objavuje až v roku 1596, kde však vystupuje už len ako *praedium*. Uvedené fakty vypovedajú o tom, že Malá Slatina bola Turkami úplne zničená a vyľudnená. Sídlo sa však pomerne rýchlo obnovilo, nakoľko už v roku 1598 sa tu zďaňuje 8 obývaných domov.

Vzhľadom na všetky uvedené fakty a mimoriadne nepriaznivý dopad na miestne obyvateľstvo však možno konštatovať, že turecké vpády v 16. storočí s výnimkou Malej Slatiny výraznejšie nezasiahli do sídelnej štruktúry Zvolenskej kotliny. Kým kvantita osídlenia sa v dôsledku tureckých vpádov nejakým výraznejším spôsobom nemení, toto konštatovanie už nemožno vzťahovať aj na kvalitu osídlenia, ktorá pravdepodobne určité zmeny zaznamenala (napr. pustnutie usadlostí, či pokles počtu obyvateľstva).

V porovnaní so situáciou na konci stredoveku sa teda sídelné pomery Zvolenskej kotliny nijako výraznejšie nezmenili. Kým na konci stredoveku evidujeme na území kotliny okolo 65 sídel, na konci 16. storočia to bolo iba o jedno menej. Zo zoznamu sídel vypadli Platina a Urpín, ktoré pravdepodobne zanikli. Naopak pribudol Skubín, ktorý síce existoval zrejme už v stredoveku, avšak prvá písomná zmienka o ňom sa viaže až k roku 1541.⁴²

Osídlenie Zvolenskej kotliny v 2. polovici 16. storočia bolo z veľkej časti vyvinuté a kontinuálne nadväzovalo na osídlenie z obdobia stredoveku. Predovšetkým o sídelnej sieti centrálnej časti kotliny možno konštatovať, že bola v tomto období už ustálená a proces osídlenia viac-menej dovŕšený. Odlišná situácia bola v juhovýchodnom cípe kotliny, kde sa rozprestieralo územie Vígľašského panstva. To bolo v 2. polovici 16. storočia ešte stále z veľkej časti neosídlené. Na východ od hradu Vígľaš

⁴¹ CHROMEKOVÁ, V. – BITUŠÍKOVÁ, A. – VRTEL, L.: *Dejiny obce Strelníky*. Strelníky, 1994, s. 10.

⁴² MOL, E 158, mikrofilm č. 1670, Regesta et Conscriptiones Dicarum Comitatus Zoliensis.

sa nenachádzalo trvalé sídlo, hoci možno predpokladať, že obyvatelia Víglašského panstva toto územie v tomto čase už dobre poznali a hospodársky ho využívali.

Z písomných prameňov poznáme hlavne snahy o rozvoj baníctva v tejto najvýchodnejšej časti kotliny. V správe Uhorskej komory o stave baníctva na tureckom pohraničí sa v roku 1594 spomína stará opustená baňa na striebro neďaleko Vígľaša, ktorá sa nachádzala v lokalite Za kráľovou studňou (Ultra fontem Regium). Z toho istého roku sa zachovala tiež žiadosť o prepožičanie opustenej, kedysi však výnosnej, bane na zlato a striebro na vrchu Mních (Mönch, Müenich) na pomedzí panstva Víglaš a Divín. Ešte aj na samotnom konci 16. storočia sa v roku 1599 spomína novoobjavená železorzudná baňa v lokalite Kriváň.⁴³

Neberúc do úvahy hrady a iné osamote ležiace panské sídla, bolo teda na konci 16. storočia na území Zvolenskej kotliny 64 sídel (slobodných kráľovských miest, mestečiek, dedín a osád).⁴⁴ V skutočnosti bolo sídel omnoho viac, nakoľko tu možno predpokladať aj množstvo samôt, ktoré však vzhľadom na nedostatok písomných prameňov nemožno spoľahlivo kvantifikovať.

Najväčšiu koncentráciu sídel v rámci Zvolenskej kotliny možno na konci 16. storočia zaznamenať predovšetkým v geomorfologických podcelkoch Bystrické podolie, Sliačska kotlina a Zvolenská pahorkatina. Na území Bystrického podolia, ktoré zaberalo pravý breh rieky Hron v severnej a severozápadnej časti kotliny sa v tomto čase nachádzalo 21 sídel.⁴⁵ Na rovinatom území Sliačskej kotliny ležalo 14 sídel.⁴⁶ Napokon na území Zvolenskej pahorkatiny ležalo 17 sídel.⁴⁷ Na území týchto 3

⁴³ Bližšie o baníctve v tejto oblasti pozri: HORVÁTH, P. – KAZIMÍR, Š.: Baníctvo na slovensko-tureckom pohraničí na konci 16. storočia. In: *Vlastivedný časopis*, XXIII, 1974, č. 2, s. 81-84; ŽILÁK, J.: Zo starších dejín baníctva na území dnešného Zvolenského okresu. In: *Stredné Slovensko 9 : Spoločenské vedy*. Martin, 1990, s. 124-125.

⁴⁴ J. Žudel uvádza na území Zvolenskej kotliny na konci 16. storočia len 61 sídel. Porovnaj: ŽUDEL, Osídlenie v roku 1598, s. 114-115, č. 23.

⁴⁵ Boli to: Banská Bystrica, Kostiviarska, Kráľová, Kyncelová, Lučatin, Lupča, Majer, Malachov, Moštenica, Nemce, Podkonice, Podlavice, Priebeh, Pršany, Radvaň, Rudlová, Sásová, Selce, Senica, Skubín, Sv. Jakub.

⁴⁶ Boli to: Badín, Duby, Hájniky, Hronsek, Kováčová, Kremnička, Dolný a Horný Rakytovec, Rybáre, Sielnica, Trebuľa, Veľká Lúka, Vlkanová, Zvolen.

⁴⁷ Boli to: Bečov, Čerín, Iliáš, Lieskovec, Lukavica, Lukové, Dolná a Horná Mičina, Môťová, Oravce, Peťová, Poniky, Sampor, Sebedín, Malá Slatina (Slatinka), Závada, Zolná.

podcelkov ležalo spolu až 52 sídel, ktoré predstavovali 81,25 % všetkých sídel ležiacich na konci 16. storočia na území celej Zvolenskej kotliny.

Vo zvyšných 6 geomorfologických podcelkoch Zvolenskej kotliny ležalo podstatne menej sídel. Na území Bystrickej vrchoviny to boli 3 sídla,⁴⁸ na území Povrazníckej brázdy 4 sídla,⁴⁹ na území Ponickéj vrchoviny len 2 sídla⁵⁰ a napokon na území Slatinskej kotliny 3 sídla.⁵¹ Dva geomorfologické podcelky, Detvianska kotlina a Rohy ležiace v juhovýchodnom cípe Zvolenskej kotliny, boli v tomto období ešte bez trvalého sídla. Vo všetkých 6 podcelkoch bolo spolu len 12 sídel, ktoré predstavovali zvyšných 18,75 % všetkých sídel Zvolenskej kotliny na konci 16. storočia.

Z hľadiska percentuálneho zastúpenia sídel v rámci jednotlivých geomorfologických podcelkov Zvolenskej kotliny bola situácia nasledovná. V Bystrickom podolí sa nachádzalo 32,81 %, Zvolenskej pahorkatine 26,56 %, Sliačskej kotline 21,87 %, Povrazníckej brázde 6,25 %, Bystrickej vrchovine a Slatinskej kotline po 4,69 % a napokon v Ponickéj vrchovine 3,13 % z podielu všetkých sídel ležiacich na území Zvolenskej kotliny.

O trochu reálnejší pohľad na koncentráciu osídlenia v rámci jednotlivých geomorfologických podcelkov kotliny možno získať sledovaním ukazovateľov hustoty osídlenia a priemernej strednej vzdialenosti medzi sídlami, nakoľko oba tieto ukazovatele zohľadňujú aj rozlohu sledovaného územia. Najvyššiu hustotu osídlenia sme tak zaznamenali na území Sliačskej kotliny. Tento ukazovateľ tu dosahoval hodnotu až 30 sídel na 100 km². Druhú najvyššiu hustotu vykazovalo Bystrické podolie s hodnotou takmer 18,4 sídel na 100 km². Výraznejšiu hustotu dosahovala tiež Zvolenská pahorkatina s hodnotou 11,2 sídel na 100 km². Hustota osídlenia ostatných podcelkov Zvolenskej kotliny bola nižšia ako 10 sídel na 100 km². Povraznícka brázda dosahovala hustotu osídlenia 9,9 sídel, Ponická vrchovina 7,3 sídel, Bystrická vrchovina 4,1 sídel a Slatinská kotlina takmer 3,8 sídel na 100 km².

Tieto výsledky potvrdzoval aj ukazovateľ priemernej strednej

⁴⁸ Boli to: Mólča, Ponická Lehôtka, Šalková.

⁴⁹ Boli to: Hrochoť, Lubietová, Povrazník, Šajba (Strelníky).

⁵⁰ Čačín a Dúbravica.

⁵¹ Boli to: Očová, Veľká Slatina, Víglaš.

vzdialenosti sídel. Logicky najmenšia priemerná vzdialenosť medzi sídlami bola na území Sliačskej kotliny, kde dosahovala hodnotu 1,8 km. V ďalších podcelkoch sa so znižujúcou hustotou osídlenia postupne zvyšovala priemerná stredná vzdialenosť sídel nasledovne. Bystrické podolie malo priemernú strednú vzdialenosť medzi sídlami 2,3 km, Zvolenská pahorkatina 2,9 km, Povraznícka brázda 3,2 km, Ponická vrchovina 3,7 km, Bystrická vrchovina 4,9 km a Slatinská kotlina 5,1 km.

Pri poznaní rozlohy Zvolenskej kotliny, ktorá dosahovala približne 630 km² možno vypočítať, že priemerná hustota osídlenia v rámci celej kotliny dosahovala hodnotu 10,2 sídla na 100 km² a priemerná stredná vzdialenosť medzi sídlami predstavovala 3,1 km.

Na celom území Zvolenskej stolice dosahovala v roku 1598 priemerná hustota osídlenia hodnotu 4,4 sídla na 100 km² a priemerná vzdialenosť sídel bola 4,7 km.⁵² Porovnaním uvedených údajov zisťujeme, že práve Zvolenská kotlina predstavovala najhustejšie osídlenú časť stolice. Počet sídel na 100 km² tu bol viac ako dvojnásobne vyšší v porovnaní s pomermi na území celej stolice. Omnoho nižšia tu bola aj priemerná stredná vzdialenosť medzi sídlami.

Len pre zaujímavosť možno uviesť, že z hľadiska uvedených kritérií boli sídelné pomery na území Zvolenskej kotliny rozvinutejšie aj v porovnaní s celoslovenským priemerom, kde v roku 1598 bola priemerná hustota 7,3 sídla na 100 km² a priemerná stredná vzdialenosť sídel 3,7 km. Pomery na území Zvolenskej kotliny sa najviac približovali pomerom v slovenskej časti Uzskej stolice, pre ktorú bol typický nížinný reliéf.⁵³

Tab. 1: Zastúpenie sídel Zvolenskej kotliny v daňových portálnych súpisoch z 2. polovice 16. storočia

Por. č.	Sídla	1549	1553	1559	1563	1566	1572	1588	1593	1596
1.	Badín	x	x	x	x	x	x	x	–	x
2.	Bečov	x	x	x	x	x	x	x	x	x
3.	Čačín	x	x	x	x	x	x	x	x	x
4.	Čerín	x	x	x	x	x	x	x	x	x

⁵² Porovnaj: ŽUDEĽ, J.: Osídlenie Slovenska koncom 16. storočia. In: *Geographia Slovaca*, 9, 1995, s. 59; taktiež: ŽUDEĽ, Hlavné znaky vývoja osídlenia Slovenska v 16. storočí, s. 579.

⁵³ Porovnaj: ŽUDEĽ, Osídlenie Slovenska koncom 16. storočia, s. 59; taktiež: ŽUDEĽ, Hlavné znaky vývoja osídlenia Slovenska v 16. storočí, s. 579.

Osídlenie Zvolenskej kotliny v 2. polovici 16. storočia

5.	Duby	x	x	x	x	x	x	x	x	x
6.	Dúbravica	x	x	x	x	x	x	x	x	x
7.	Hájniky	x	x	x	x	x	x	x	-	x
8.	Hrochof	x	x	x	x	x	x	x	x	x
9.	Hronsek	x	x	x	x	x	x	x	x	x
10.	Kostiviarska	-	-	x	x	x	x	-	x	x
11.	Kováčová	x	x	x	x	x	x	x	-	x
12.	Kráľová	x	x	x	x	x	x	x	x	x
13.	Kremnička	x	x	x	x	x	x	x	x	x
14.	Kynceľová	-	-	x	x	x	x	-	-	x
15.	Lieskovec	x	x	x	x	x	x	x	x	x
16.	Lučatín	x	x	x	x	x	x	x	x	x
17.	Lukavica	x	x	x	x	x	x	x	-	x
18.	Lukové	x	x	x	x	x	x	x	x	x
19.	Lupča	x	x	x	x	x	x	x	x	x
20.	Majer	-	-	x	x	x	x	-	x	x
21.	Malachov	x	x	x	x	x	x	x	x	x
22.	Mičiná Dolná	x	x	x	x	x	x	x	x	x
23.	Mičiná Horná	x	x	x	x	x	x	x	x	x
24.	Mólča	x	x	x	x	x	x	x	x	x
25.	Môľová	x	x	x	x	x	-	x	-	x
26.	Nemce	-	-	x	x	x	x	-	-	x
27.	Očová	x	x	x	x	x	x	x	x	x
28.	Oravce	x	x	x	x	x	x	x	x	x
29.	Peťová	-	-	-	x	x	-	-	-	-
30.	Platina	x	x	-	-	-	-	-	-	-
31.	Podkonice	x	x	x	x	x	x	x	x	x
32.	Podlavice	-	-	x	x	x	x	-	x	x
33.	Ponická Lehôtka	x	x	x	x	x	x	x	x	x
34.	Poniky	x	x	x	x	x	x	x	x	x
35.	Povrazník	-	-	x	x	x	x	x	x	x
36.	Priechod	x	x	x	x	x	x	x	x	x
37.	Pršany	x	x	x	x	x	x	x	x	x
38.	Radvaň	x	x	x	x	x	x	x	x	x
39.	Rakytovec Dolný	x	x	x	x	x	x	x	x	x
40.	Rakytovec Horný	x	x	x	x	x	x	x	x	x

Oto Tomeček

41.	Rudlová	-	-	x	x	x	x	-	-	x
42.	Rybáře	x	x	x	x	x	x	x	-	x
43.	Sampor	x	x	x	x	x	x	x	x	x
44.	Sásová	-	-	x	x	x	x	-	-	x
45.	Sebedín	x	x	x	x	x	x	x	x	x
46.	Selce	x	x	x	x	x	x	x	x	x
47.	Senica	x	x	x	x	x	x	x	x	x
48.	Sielnica	x	x	x	x	x	x	x	x	x
49.	Skubín	x	x	x	x	x	x	x	x	x
50.	Slatina Malá	x	x	x	x	x	x	-	-	x
51.	Slatina Velká	x	x	x	x	x	x	x	x	x
52.	Strelníky	-	-	x	x	x	x	x	x	x
53.	Sv. Jakub	-	-	x	x	x	x	-	x	x
54.	Šalková	x	x	x	x	x	x	x	x	x
55.	Trebuša	-	-	-	x	x	x	x	-	-
56.	Velká Lúka	x	x	x	x	x	x	x	x	x
57.	Vlkanová	x	x	x	x	x	x	x	x	x
58.	Závada	x	x	x	x	x	x	x	x	x
59.	Zolná	x	x	x	x	x	x	x	x	x
60.	Zvolen	x	x	x	x	x	x	x	x	x

x sídlo sa uvádza v súpise

- absencia sídla v súpise

Tab. 2: Počet domov v sídlach Zvolenskej kotliny podľa daňového súpisu domov z roku 1598

Por. č.	Sídla	Počet domov
1.	Badín	99
2.	Bečov	3
3.	Čačín	13
4.	Čerín	10
5.	Duby	3
6.	Dúbravica	14
7.	Hájniky	32
8.	Hrochoť	24
9.	Hronsek	8
10.	Kováčová	12
11.	Kráľová	16
12.	Kremnička	25

Osídlenie Zvolenskej kotliny v 2. polovici 16. storočia

13.	Kynceľová	6
14.	Lieskovec	43
15.	Lučatín	24
16.	Lukavica	13
17.	Lukové	7
18.	Lupča*	112
19.	Majer	14
20.	Mičiná Dolná	26
21.	Mičiná Horná	24
22.	Mólča	17
23.	Môťová	20
24.	Nemce	10
25.	Očová	96
26.	Oravce	14
27.	Peťová Horná	2
28.	Podkonice	26
29.	Podlavice	30
30.	Poniky a Lehôtka	83
31.	Povrazník	8
32.	Priechod	20
33.	Pršany a Malachov	15
34.	Radvaň**	100
35.	Rakytovec Dolný	3
36.	Rakytovec Horný	4
37.	Rudlová	12
38.	Rybáre	29
39.	Sampor	12
40.	Sásová	12
41.	Sebedín	16
42.	Selce	49
43.	Senica	18
44.	Sielnica	40
45.	Slatina Malá	8
46.	Slatina Veľká	96
47.	Strelníky	30
48.	Sv. Jakub a Kostiviarska	19
49.	Šalková	27

50.	Veľká Lúka a Závada	36
51.	Vlkanová	20
52.	Zolná	29
53.	Zvolen	114
	spolu	1543

* aj spolu s Ulicou

** v skutočnosti majetky Františka Radvanského zahŕňajúce zrejme aj Skubín a časť Malachova

Summary

The settlement of the Zvolen basin in the second half of the 16th century

The paper deals with the historical settlement of the Zvolen basin in the second half of the 16th century. The main base for the reconstruction of this historical settlement were the tax catalogues. Another information concerning the settlement we have extracted from the scientific literature and the sources of a different character.

In doing our research we have found out that the historical settlement was mostly finished in this period. The settlement at the end of the 16th century was almost identical with the settlement at the end of the Middle Ages. The process of the settlement was finished in the central part of the Zvolen basin especially. The Turkish invasion also did not influence the quantity (but not quality) of this settlement.

There was a different situation in the south-eastern part of the basin. Here, easterly of the Vígľaš castle, we still have no evidence for the settlement in this period.